УДК 581.9 : 502.4 (477.82)

© **В. В. Дацюк**

ТЕРИТОРІАЛЬНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ РОСЛИННОСТІ БОТАНІЧНОГО ЗАКАЗНИКА ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ «УРОЧИЩЕ ВОРОТНІВ» (ВОЛИНСЬКА ОБЛАСТЬ)

Інститут ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України
01601, м. Київ, вул. Терещенківська, 2; e-mail: vdacuk@ukr.net

Дацюк В. В. **Територіальна диференціація рослинності ботанічного заказника загальнодержавного значення «Урочище Воротнів» (Волинська область).** – Здійснено геоботанічне картування заказника «Урочище Воротнів», з'ясовано сучасний стан фітоценорізноманіття та особливості територіально розподілу лісових геокоплексів. Детально охарактеризовано лісові угруповання та наведено детальний опис фітоценозів, вказано на особливості кожного рослинного угрупування та його флористичне ядро видів, що відображають умови зростання фітоценозу. Укладена карта рослинності території та вказано на динамічні зміни рослинного покриву. У складі фітоценозів виявлено види рослин, що охороняються згідно з Червоною книгою України, та регіонально рідкісні види.

Ключові слова: рослинність, асоціація, комплекс асоціацій, карта рослинності, легенда, структура легенди.

Вступ

Серед низки заходів із збереження рослинного покриву територій природно-заповідного фонду (ПЗФ) передбачено проведення екологічного моніторингу, зокрема фітоценотичного. Фітоценотичний моніторинг є частиною екологічного, отримані з його допомогою дані компліментарні з усіма суміжними дисциплінами біогеографічного циклу та багатьма різновидами моніторингу [1]. Одним з найважливіших методів фітоценотичного моніторингу є метод картування рослинності, який дозволяє зафіксувати ситуацію в певний момент і є основою прогнозування змін та прийняття відповідних рішень.

Геоботанічні карти не лише синтезують різноманітну інформацію про рослинний покрив території, але й сприяють вирішенню багатьох теоретичних і практичних проблем. Зокрема, отримана інформація використовується для пізнання графічних закономірностей розподілу угруповань, особливостей екологічних зв'язків, розкриває динаміку розвитку рослинного покриву [2]. Геоботанічна карта забезпечує і наочність відображення змін рослинності в залежності від характеру антропогенних факторів.

В Україні існує великий досвід з картування рослинності природно-заповідних територій різних категорій та рангів. Відомі геоботаніки України – Ю. Р. Шеляг-Сосонко, Т. Л. Андрієнко, Я. П. Дідух, Д. В. Дубина, С. Ю. Попович, С. М. Стойко, В. С. Ткаченко та ін. здійснили геоботанічне картування територій усіх біосферних заповідників України, природних заповідників Гірського Криму, багатьох природних заповідників, національних природних парків, заказників Українського Полісся, Українських Карпат, степової зони та інших регіонів [3].

Геоботанічне картування об'єктів природно-заповідного фонду на території Волинської височини до нинішнього часу не проводилося. Найціннішими для цієї мети виглядають добре збережені діброви лісового урочища «Воротнів», на базі якого створений ботанічний заказник загальнодержавного значення «Урочище Воротнів». Нині він добре вивчений у флористичному відношенні [4].

Метою нашої роботи було вивчення сучасного стану рослинності, її характеристики та складання геоботанічної карти ботанічного заказника загальнодержавного значення «Урочище Воротнів» як основи моніторингу його рослинного покриву.

Матеріали і методи дослідження

Вихідним матеріалом послужили геоботанічні описи корінної та похідної рослинності екосистем ботанічного заказника загальнодержавного значення «Урочище Воротнів».

Дослідження проводили загальноприйнятими польовими методами [5], геоботанічні описи пробних ділянок – за загальноприйнятою методикою [6].

Основою геоботанічної карти були топографічні карти (М 1:25000) і плани лісонасаджень Звірівського лісництва Ківерцівського держлісгоспу, з допомогою яких були вибрані оптимальні маршрути, отримана інформація про спеціальне навантаження геоботанічної карти та уточнені геоботанічні контури.

Легенда геоботанічної карти є переліком одиниць рослинності, угруповання яких займають достатні площі, що дозволяє картувати їх в певному масштабі, і відображає основну різноманітність рослинності на рівні класифікаційних одиниць різного рангу. Вона базується на еколого-фітоценотичній класифікації рослинності; трансформація її в легенду здійснена за типологічним принципом із залученням екологічних критеріїв для конкретизації територіальної приуроченості виділених таксонів [7]. Таксономічний ранг і просторова вираженість підрозділів, які складають легенду, різні. При вибраному масштабі картуються одиниці різного таксономічного значення і обсягу, що дозволяє відобразити всю складність рослинного покриву. Основними одиницями картування рослинності виступають асоціації, що переважають, а також їх комбінації як наслідок мозаїчного і складного рослинного покриву. Кожна одиниця картування отримує свій порядковий номер.

Назви синтаксонів наведено за «Продромусом растительности Украины» [8]. Номенклатура синтаксонів вищих судинних рослин наведена за «Определителем высших растений Украины» [9].

Ботанічний заказник загальнодержавного значення «Урочище Воротнів» площею 600 га розташований за 12 км на південний схід від м. Луцьк (Луцький район Волинської області). Він знаходиться у підпорядкуванні Звірівського лісництва Ківерцівського лісгоспу. Заказник є одним з найстаріших (організований у 1978 р.) заповідних об’єктів у Волинській області. Він створений з метою охорони добре збережених грабово-дубових лісів з властивою для них флорою та фауною [10]. Тут зростає близько 900 видів рослин бореальної та неморальної флори. Остання характеризується наявністю групи видів, занесених до Червоної книги України [11]: *Cypripedium calceolus* L., *Neottia nidus-avis* (L.) Rich, *Epipactis atrorubens* (Hoffm. ex Bernh.) Schult, *Epipactis helleborine* (L.) Crantz, *Dactylorhiza majalis* (Rchb.) P. F. Hunt & Summerh., *Allium ursinum* L., *Lilium martagon* L., *Platanthera bifolia* (L.) Rich, *Platanthera chlorantha* (Cust.) Reichenb. Регіонально рідкісними видами для Волинської області є *Daphne mezereum* L., *Melittis sarmatica* Klok, *Digitalis grandiflora* Mill, *Hepatica nobilis* Mill.

За фізико-географічним районуванням України територія заказника належить до області Волинської височини Луцько-Рівненського району. Для території заказника характерний горбистий рельєф, підвищення досягають 30-35 м, на його території поширені сірі лісові опідзолені ґрунти на лесовидних суглинках, лучні на прісноводних суглинках, болотні на водно-льодовикових глинисто-піщаних відкладах. У східній частині заказника на річці Зеленка був створений каскад із 5 штучних озер. Нині вони занедбані та заросли високим болотним різнотрав’ям (здебільшого угрупованнями *Phragmiteta australis*).

Згідно з геоботанічним районування України територія заказника знаходиться в межах Луцько-Рівненського (Волинського лесового) округу Варковицько-Рівненського геоботанічного району дубово-грабових й дубових лісів і входить до складу Поліської провінції. За геоботанічним районуванням Я. П. Дідуха та Ю. Р. Шеляга-Сосонка [12], територія належить до Люблінсько-Волинського округу та є частиною Південнопольсько-Західноподільської підпровінції широколистяних лісів.

Геоботанічна карта рослинності заказника (рис. 1) складена за матеріалами, зібраними автором під час польових досліджень у 2011-2012 рр. Легенда геоботанічної карти є інформативною і містить 18 номерів одиниць картування. Поряд з угрупованнями природної рослинності легенда відображає й антропогенні утворення – лісові культури. На основі розробленого авторського макету був створений комп’ютерний оригінал геоботанічної карти даної території.

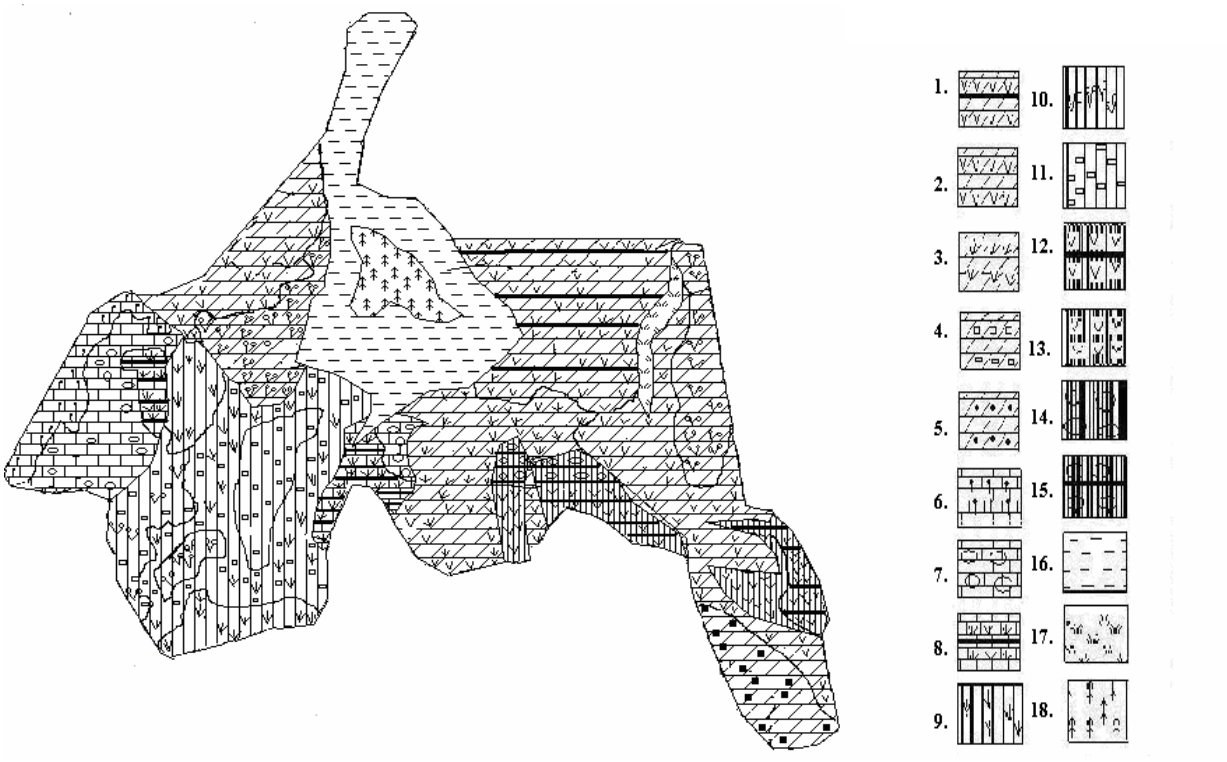

Рис. 1. Карта рослинності ботанічного заказника загальнодержавного значення «Урочище Воротнів» (Волинська область):

Querceta roboris: 1 – Carpineto (betuli)-Quercetum (roboris) coryloso (avellanae)-stellariosum (holosteae); 2 – Carpineto (betuli)-Quercetum (roboris) stellariosum (holosteae); 3 – Carpineto (betuli)-Quercetum (roboris) caricosum (pilosae); 4 – Carpineto (betuli)-Quercetum (roboris) galeobdolosum(lutei); 5 – Carpineto (betuli)-Quercetum (roboris) asarosum (europaei); 6 – Quercetum (roboris) impantientosum parviflorae; 7 – Quercetum (roboris) galiosum (odorati); 8 – Quercetum (roboris) coryloso (avellanae)-caricosum (pilosae); **Carpineta betuli:** 9 – Carpinetum (betuli) aegopodiosum (podagrariae) в комплексі з C. caricosum (pilosae); 10 – Carpinetum (betuli) aegopodiosum (podagrariae) в комплексі з C. galeobdolosum (lutei); 11 – Carpinetum (betuli) caricosum (pilosae) в комплексі з C. galeobdolosum (lutei**); Pineta sylvestris**: 12 – Pinetum (sylvestris) coryloso (avellanae)-stellariosum (holosteae); 13 – Pinetum (sylvestris) stellariosum (holosteae) в комплексі з P. galiosum (odorati); 14 – Pinetum (sylvestris) galiosum (odorati); 15 – Pinetum (sylvestris) coryloso (avellanae)-stellariosum (holosteae) в комплексі з P. coryloso (avellanae)-galiosum (odorati); 16 – лісові культури *Pinus sylvestris*; 17 – лісові культури *Picea abies*; 18 – лучно-болотний комплекс.

Результати дослідження

Панівною серед рослинності заказника є лісова, яка займає 98% території. Решта площі знаходиться під болотами та сільськогосподарськими угіддями.

Для лісової рослинності основними закартованими одиницями в легенді виступають переважаючі асоціації, але внаслідок мозаїчного рослинного покриву й складності рельєфу та їх комплекси з досить поширеними, але позамасштабними асоціаціями. Лісова рослинність представлена трьома формаціями Querceta roboris, Carpineta betuli, Pineta sylvestris. Переважаючими в заказнику за зайнятою площею та синтаксономічним багатством є ліси формації Querceta roboris, які представлені в легенді 9 номерами.

Угруповання асоціацій Carpineto (betuli)-Quercetum (roboris) coryloso (avellanae)-stellariosum (holosteae) і Carpineto (betuli)-Quercetum (roboris) stellariosum (holosteae) є переважаючими у північній та східній частинах заказника. Ці ліси вкривають верхні та середні частини спадистих схилів північних напрямків та середні частини південних експозицій. Для них властивий двоярусний деревостан із зімкнутістю крон 0,7-0,8. Перший ярус (0,3-0,4) формує різновіковий *Quercus robur*. У віці 100-110 років дуб сягає висоти 22-25 м, має II-III бонітет, рідше трапляються дерева I класу бонітету (30 м). Молодші (70-80 років) його дерева мають середню висоту 20-21 м і ростуть переважно за III класом бонітету. Другий ярус (0,6-0,7) утворений переважно *Carpinus betulus*, який у віці 50-60 років має висоту 16-18 м, II-III бонітет. Поодиноко трапляється *Betula pendula*. Підлісок здебільшого не виражений, поодиноко трапляється *Corylus avellana* L. Лише на ділянках з дещо розрідженим деревостаном остання формує негустий (0,1-0,2) підлісок. Через високу зімкненість деревостану розрідженим (30-35%) є і травостій з мозаїчним розміщенням. Домінує в ньому *Stellaria holostea* (20-25%). Флористичне ядро складають види *Dryopteris filix-mas, Asarum europaeum, Galium odoratum, Majanthemum bifolium, Sanicula europaea, Oxalis acetosella, Carex sylvatica* та інші. Видова насиченість асоціації складає 26 видів.

У центральній та південній частинах заказника серед грабово-дубових лісів ланцетовиднозірочникових часто трапляються високі невеликих площ пагорби із сухішими умовами, на яких сформувалися фітоценози Carpineto (betuli)-Quercetum (roboris) caricosum (pilosae). Тому на карті виділяємо їх комплекс. Фітоценози останньої асоціації трапляються часто, але не займають великих площ. У цих умовах ліси характеризуються двоярусним деревостаном із зімкненістю крон 0,6-0,7. Дуб у віці 70-90 рокі росте за III класом бонітету, сягає висоти 20-23 м. Під наметом деревостану формується густий (60-65%) травостій, у якому домінує *Carex pilosa* (50-55%).

Найнижчі в рельєфі ділянки зайняті угрупованнями Carpineto (betuli)-Quercetum (roboris) aegopodiosum (podagrariae), найбільші площі яких трапляються у східній частині заказника. Деревостан цих угруповань двоярусний, має зімкнутість 0,6-0,7. Перший ярус (0,2-0,3) формує *Quercus robur*, який у віці 90-100 років досягає висоти 25-27 м, має II бонітет. У густому (0,5-0,6) другому ярусі переважає *Carpinus betulus* (65-70 років) висотою 15-17 м. Проективне покриття травостою 40-45%. У ньому домінує *Aegopodium podagraria* (30-35%). Флористичне ядро утворюють такі види, як *Galium odoratum, Sanicula europaea, Oxalis acetosella, Paris quadrifolia, Carex sylvatica, Dryopteris filix-mas, Asarum europaeum, Epipactis helleborine, Allium ursinum* та інші.

У південно-східній частині заказника на помірно зволожених вирівняних ділянках незначні площі займають угрупування асоціації Carpineto (betuli)-Quercetum (roboris) asarosum (europaei). Деревостан двоярусний, зімкненість крон (0,5-0,6), вік *Quercus robur* 90-100 років, *Carpinus betulus* 40-70 років. Проективне покриття трав'яно-чагарничкового ярусу 35-40%, домінує *Asarum europaeum* (25-30%). Флористичне ядро утворюють *Galium odoratum, Stellaria holostea, Rubus hirtus, Sanicula europaea* (по 5-7%), поодиноко ростуть *Daphne mezereum, Hepatica nobilis, Carex sylvatica, Dryopteris filix-mas, D. carthusiana* та інші.

Чисті звичайнодубові ліси в заказнику займають відносно невеликі площі і збереглися здебільшого в його західній частині, менше – у центральній. Найбільші площі серед них займають угруповання асоціації Quercetum (roboris) galiosum (odorati). Деревостан утворює *Quercus robur* із зімкнутістю крон 0,6-0,7. У віці 90-100 років сягає висоти 22-24 м. Поодиноко ростуть *Acer pseudoplatanus, Tilia cordata, Carpinus betulus*. Підлісок не виражений, подиноко трапляються *Corylus avellana, Euonymus verrucosa*. Проективне покриття травостою 30-35%, домінує *Galium odoratum* (25-30%). Асектаторами виступають *Asarum europaeum, Dryopteris filix-mas, Stellaria holostea, Majanthemum bifolium, Ranunculus cassubicus* L., *Paris quadrifolia* тощо.

На високих горбистих схилах центральної частини сформувалися фітоценози асоціації Quercetum (roboris) coryloso (avellanae)-caricosum (pilosae). Деревостан (0,6-0,7) представлений добре збереженими 90-100 річними деревами *Quercus robur* заввишки 23-27 м

I-II бонітету. Поодиноко ростуть *Acer pseudoplatanus, Carpinus betulus*. Добре виражений підлісок (0,2-0,3) сформований *Corylus avellana.* Проективне покриття трав'яно-чагарничкового ярусу 45-50%, домінує *Carex pilosa* (40-45%). Флористичне ядро утворюють *Galium odoratum, Paris quadrifolia, Asarum europaeum, Dryopteris filix-mas, D. carthusiana, Daphne mezereum.*

У західній частині заказника по периферії лісового масиву в результаті антропогенних дій (випас, рубки) та узлісного ефекту на місці звичайнодубових лісів зірочникових сформувалися угруповання Quercetum (roboris) impantientosum parviflorae із залишками острівців вихідних лісів. Вони приурочені до плоских знижень із світло-сірими опідзоленими ґрунтами. Одноярусні середньозімкнені (0,6-0,7) деревостани сформовані *Quercus robur,* який у віці 90-100 років сягає висоти 20-25 м і зростає за II-III класом бонітету. Середньогустий (45-50%) травостій утворений неморальними видами із домішкою видів широкої екології. У ньому домінує *Impatiens parviflora* (35-40%) з постійною участю *Paris quadrifolia, Sanicula europaea, Stellaria holostea, Dryopteris filix-mas, Asarum europaeum, Impatiens noli-tangere, Poa nemoralis, Festuca rubra, Dactilis glomerata, Urtica dioica* та інші.

Проведені в минулому вибіркові та інші види рубок у грабово-дубових лісах призвели до формування довготривалопохідних чистограбових лісів. Нині формація Carpineta betuli в заказнику репрезентована угрупованнями асоціацій Carpinetum (betuli) caricosum (pilosae), Carpinetum (betuli) galeobdolosum (lutei), Carpinetum (betuli) aegopodiosum (podagrariae). Найпоширенішою є перша асоціація, яка займає в рельєфі підвищені ділянки в центральній та південній частинах. У місцях із складними формами рельєфу, перемежованими підвищеннями та зниженнями, сформувався комплекс асоціацій із Carpinetum (betuli) galeobdolosum (lutei) та C. caricosum (pilosae). Структура та склад цих угруповань є подібними. Для них властивий одноярусний деревостан із зімкнутістю крон 0,8-0,9. Його формує *Carpinus betulus* 40-65 років заввишки 18-20 м, продуктивністю III бонітету. У ярусі підліска поодиноко трапляються *Corylus avellana, Sambucus nigra* L. У середньогустому (40-45%) травостої на підвищеннях домінує *Carex pilosa* (20-25%), на зниженнях – *Galeobdolon luteum* (25-30%). Постійними видами травостою є *Galium odoratum, Dryopteris filix-mas, D. carthusiana, Stellaria holostea, Asarum europaeum, Oxalis acetosella, Majanthemum bifolium, Carex sylvatica* тощо.

Угруповання Carpinetum (betuli) aegopodiosum (podagrariae) поширені на ділянках з вологими ґрунтами. Найбільші площі в заказнику вони займають у його західній частині, де трапляються в комплексі з угрупованнями Carpinetum (betuli) galeobdolosum (lutei) та Carpinetum (betuli) caricosum (pilosae) на горбистих підвищеннях. Ці угруповання характеризуються одноярусним деревостаном (0,7-0,8), утвореним *Carpinus betulus,* який у 65-70 років заввишки 16-20 м, продуктивністю III бонітету. Підлісок відсутній. Під густим наметом деревостану трав'яно-чагарничковий ярус є розрідженим (30-35%). Домінують у ньому *Aegopodium podagraria* (20-25%), *Galeobdolon luteum* (25-30%) і *Carex pilosa* (20-25%) – на підвищеннях. До постійних видів належать *Dryopteris filix-mas, Stellaria holostea, Paris quadrifolia, Polygonatum multiflorum, Rubus hirtus, Sanicula europaea,* флористичне багатство асоціації становить 15 видів.

Соснові ліси є диреватом сосново-дубових лісів, що сформувалися на едафічно бідніших екотопах. Формація Pineta sylvestris займає найменші площі в заказнику і представлена угрупованнями асоціацій Pinetum (sylvestris) coryloso (avellanae)-stellariosum (holosteae), Pinetum (sylvestris) coryloso (avellanae)-galiosum (odorati), Pinetum (sylvestris) stellariosum (holosteae), Pinetum (sylvestris) galiosum (odorati).

Соснові ліси зосереджені в південній частині заказника. Найпоширенішими є угруповання асоціації Pinetum (sylvestris) coryloso (avellanae)-stellariosum (holosteae), що сформувалися по південній межі заказника. Одноярусний деревостан (0,7-0,8) сформований сосною звичайною віком 80-90 років, заввишки 23-27 м і продуктивністю II-III класів бонітету. У деревостані поодиноко ростуть *Quercus robur, Populus tremula, Betula pendula.* Густий (0,5-0,6) і високий (2,5-3,0 м) підлісок утворюють *Corylus avellana* (0,3-0,4), *Rubus*

caesius, Prunus spinosa. Проективне покриття травостою 35-40%. Домінує *Stellaria holostea* (30-35%). Постійними асектаторами виступають *Luzula pilosa* (Huds.) Gaudin., *Polygonatum odoratum* L., *Galium odoratum, Dryopteris filix-mas, Carex sylvatica* L., *Ranunculus cassubicus* L, *Platanthera bifolia* (L.) Rich. Загалом флористичне багатство асоціації становить 32 види.

Помежеве розміщення даних угруповань призводить до постійного антропогенного втручання (самовільні рубки, рекреація, випасання), що виявляється у спрощенні структури фітоценозів, збідненні флористичного складу природними видами та проникнення видів широкої екології.

Угруповання Pinetum (sylvestris) coryloso (avellanae)-stellariosum (holosteae) місцями трапляються в комплексі із P. coryloso (avellanae)-galiosum (odorati). Деревостани їх одноярусні, утворені *Pinus sylvestris* (0,6-0,7) віком 90-100 років, продуктивністю III класу бонітету. Підлісок (0,5-0,6) утворений *Corylus avellana* з поодиноким траплянням *Euonymus verrucosa.* Травостій з покриттям 40-45% формують домінанти *Galium odoratum* (30-35%*)* та *Stellaria holostea* (30-35%). Поодиноко ростуть *Carex sylvatica, Ranunculus cassubicus, Asarum europaeum, Dryopteris filix-mas, Polygonatum multiflorum* тощо. Флористичне багатство асоціації – 24 види.

На південному сході заказника в аналогічних умовах, але з ознаками більшого антропогенного впливу (поблизу дачних ділянок) сформувався комплекс угруповань асоціацій Pinetum (sylvestris) stellariosum (holosteae) та P. galiosum (odorati). Місцями трапляються ділянки з угрупованнями P. galiosum (odorati). Деревостани їх одноярусні, утворені *Pinus sylvestris* (0,6-0,7) віком 90-100 років, продуктивністю III класу бонітету. Підлісок є добре вираженим (0,5-0,6) із *Corylus avellana* з поодиноким зростанням *Euonymus verrucosa,* або ж він відсутній у порушених місцях. Травостій з покриттям 40-45% формують домінанти *Galium odoratum* (30-35%) та *Stellaria holostea* (30-35%). Поодиноко ростуть *Carex sylvatica, Ranunculus cassubicus, Asarum europaeum, Dryopteris filix-mas, Polygonatum multiflorum* тощо. Флористичне багатство асоціації – 24 види.

На північному сході на місці занедбаних ставків сформувався лучно-болотний комплекс, представлений густим (85-90%) угрупованням *Cariceta acutae, Cariceta omskianae, Phragmiteta australis*.

У північній частині урочища, що не належить до заказника, створені культури *Pinus sylvestris*, що нині мають 40-45 років та *Picea abies*, віком 25-27 років. Соснові культури характеризуються високо зімкненим деревостаном, чіткою рядністю, висотою дерев 20-25 м. У травостої переважають злаки та синантропні види (*Stenactis annua* (L.) Ness, *Impatiens parviflora*).

Висновки

Рослинність ботанічного заказника «Урочище Воротнів» характеризується фітоценотичною різноманітністю, значною збереженістю пристигаючих, стиглих та перестиглих деревостанів дубових лісів у південній й північній частині цього лісового масиву, флористичним багатством, аутфітосозологічною цінністю. Створена геоботанічна карта з пояснювальним текстом до неї нині є найдетальнішою картою рослинності ботанічного заказника загальнодержавного значення «Урочище Воротнів». Вона слугуватиме точкою відліку спостережень за змінами рослинного покриву в умовах заказного режиму. Наступним кроком досліджень повинно стати закладання моніторингових ділянок з метою вивчення динамічних процесів, що відбуваються в результаті загибелі дерев дуба.

Список літератури

1. *Ткаченко В. С.* Фітоценотичний моніторинг резерватних сукцесій в Українському степовому природному заповіднику / В. С. Ткаченко. – К.: Фітосоціоцентр, 2004. – 184 с.

2. *Дидух Я. П.* Крупномасштабная геоботаническая карта как модель для изучения антропогенних сукцессий растительности / Я. П. Дидух, Л. П. Еременко, Г. С. Куковица,

Ю. Р. Шеляг-Сосонко // Геоботанич. картограф. – Л.: Наука, 1984. – С. 25–33.

3. *Устименко П. М.* Карта рослинності природного заповідника «Горгани» як основа фітоценотичного моніторингу / П. М. Устименко, Ю. В. Климук // Укр. ботан. журн. – 2006. 63, № 4. – С. 470–479.

4. *Романюк Н. З.* Систематичний та біоморфологічний аналіз флори ботанічного заказника «Урочище Воротнів» / Н. З. Романюк, Л. О. Коцун, І. І. Кузьмішина // Наук. вісник ВДУ ім. Лесі Українки. – Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2002. – № 6. – С. 24–27.

5. *Грибова С. А.* Картирование растительности в съемочных масштабах / С. А. Грибова, Т. И. Исаченко // Полевая геоботаника. – Л.: Наука, 1972. – Т. 4. – С. 137–330.

6. *Ярошенко П. Д.* Геоботаника. – М.; Л.: Изд-во АН СССР, 1961. – 263 с.

7. *Шеляг-Сосонко Ю. Р.* География растительного покрова Украины / Ю. Р. Шеляг-Сосонко, В. В. Осычнюк, Т. Л. Андриенко. – К.: Наук. думка, 1982. – 288 с.

8. Продромус растительности Украины / Шеляг-Сосонко Ю. Р., Дидух Я. П., Дубына Д. В. и др. – К.: Наук. думка, 1987.– 272 с.

9. Определитель высших растений Украины / Доброчаева Д. Н., Котов М. И., Прокудин Ю. Н. и др. – К.: Наук. думка, 1987. – 548 с.

10. Природно-заповідний фонд Волинської області (огляд територій і об’єктів природно-заповідного фонду в розрізі районів) / Упор. М. Химин та ін. – Луцьк: Ініціал, 1999. – 48 с.

11. Червона книга України. Рослинний світ / Під. ред. Я. П. Дідуха. – К.: Глобалконсалтинг, 2009. – 912 с.

12. *Дідух Я. П.* Геоботанічне районування України та суміжних територій / Я. П. Дідух, Ю. Р. Шеляг-Сосонко // Укр. ботан. журн. – 2003. – Т. 60, № 1. – С. 6–17.

Дацюк В. В. **Территориальная диференциация растительности ботанического заказника общегосударственного значения «Урочище Воротнив» (Волынская область). –** Произведено геоботаническое картирование заказника «Урочище Воротнив», выяснены современное состояние фитоценоразнообразия и особенности территориального разделения лесных геокомплексов. Детально охарактеризованы лесные сообщества и приведено подробное описание фитоценозов, указано на особенности каждого растительного сообщества и его флористическое ядро видов, которое отражает условия роста фитоценоза. Составлена карта растительности территории и указано на динамические изменения растительного покрова. В составе фитоценозов обнаружены виды растений, охраняемые согласно Красной книги Украины, и регионально редкие виды.

Ключевые слова: растительность, ассоциация, комплекс ассоциаций, карта растительности, легенда, структура легенды.

Datsyuk V. V. **Territorial differentiation of plants of the National botanical preserve «Urochysche Vorotniv» (Volhynian region).** – The geobotanic mapping of reserve «Urochishe Vorotniv» was conducted, the current state of biodiversity and the features of territorial distribution of forest geocomplexes was clarified. The forest communities characterized in details and a detailed description of the plant communities with characteristics of each plant group and its core floral species, which reflects growing conditions phytocenosis, is given. The map of the vegetation areas was compiled and noticed dynamic changes in vegetation. In the plant communities found the species that are protected under the Red Book of Ukraine and regionally rare species.

Key words: vegetation, association, complex associations, vegetation map, the legend, the structure of the legend.